

Ska hela Sverige leva?

En utvärdering av det statliga driftstödet till livsmedelsbutiker i glesbygden

Antal livsmedelsbutiker på den svenska landsbygden har minskat kraftigt under de senaste decennierna och många mindre samhällen har förlorat sin sista butik (SOU, 2015). Eftersom butiker är viktiga för ett samhälles attraktivitet kan nedläggningar bidra till att påskynda avfolkningen (Amcoff med flera, 2011). Försämrade tillgänglighet ökar dessutom transportbehov, kostnader och miljöpåverkan (Glesbygdverket och Konsumentverket, 1997). Konsekvenserna sträcker sig också bortom hushållens livsmedelsförsörjning då butiken ofta fungerar som en mötesplats och som ombud för post och apotek.

För att motverka den negativa utvecklingen införde regeringen år 2016 ett särskilt driftstöd till glesbygdsbutiker (Särskilt driftstöd till butiker i sårbara och utsatta lägen, Förordning (2016:126) om ändring i förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service). Stödet bygger på lagstiftning som syftar till likvärdiga förutsättningar i hela landet och ambitionen är att hela Sverige ska leva.

Analysansats och metod

Mot denna bakgrund analyserar vi om driftstödet varit effektivt för att vända den negativa utvecklingen av kommersiell service i glesbygden. Vi använder flera kompletterande analysmetoder. En överlevnadsanalys undersöker om stödmottagande butiker haft högre sannolikhet att stanna kvar på marknaden än jämförbara icke-stödmottagande butiker. Effekter på ekonomiska och arbetsmarknadsrelaterade utfall analyseras med en difference-in-differences-analys. Slutligen genomförs en ex ante–ex post-analys, där prognosticerade effekter jämförs med faktiska utfall.

Våra resultat visar att:

- Stödmottagande butiker har en avsevärt lägre risk att lämna marknaden. I genomsnitt är risken att lämna marknaden 52 procent lägre än för jämförbara icke-stödmottagande butiker.
- Det finns inga tydliga effekter på förändrad omsättning eller produktivitet hos stödmottagande butiker.
- Driftstödet har en tydlig positiv effekt på butikernas lönsamhet. Rörelsemarginalerna ökar i genomsnitt med cirka 3,4 procentenheter jämfört med butiker utan stöd.
- Effekterna på antal anställda är inte statistiskt säkerställda, men löneutbetalningarna ökar med i genomsnitt drygt 147 000 kronor per butik och år.
- De prognoser som gjordes inför stödets införande överskattade stödets effekt på butikernas lönsamhet. Endast 51 procent av de stödmottagande butikerna uppnår ▶

målet om tre procents rörelsemarginal, jämfört med den prognostiserade andelen om 77 procent.

Resultaten indikerar att driftstödet har stärkt butikernas möjlighet att överleva och därmed förbättrat tillgången till kommersiell service i glesbygden. Stödet har en tydlig positiv effekt på butikernas lönsamhet och på löneutbetalningarna. Detta kan indikera fler arbetade timmar för befintlig personal och/eller utökad verksamhet genom exempelvis längre öppettider. Effekterna uppstår främst inom den intensiva marginalen, medan den extensiva marginalen (antal anställda) inte påverkas. Detta är rimligt då stödmottagande butiker ofta är små, vilket gör utökade arbetstimmar för befintlig personal mer realistiskt än nyanställningar.

Ex-ante/ex-post jämförelse

De förväntade effekterna av stödet över-skattades delvis vid införandet. Prognoserna fångade väl hur många butiker som skulle

nå lönsamhetsmålet utan stöd, men utfallet för stödmottagande butiker blev svagare än väntat. En möjlig förklaring är att prognoserna i begränsad utsträckning tog hänsyn till butikernas anpassningsbeteende. Ökade lönekostnader tyder på att stödet i stor utsträckning absorberats i verksamheten snarare än direkt stärkt rörelseresultatet.

Samhällsekonomisk betydelse och fortsatt forskning

Att livsmedelsbutiker finns kvar i glesbygden har betydelse bortom den enskilda verksamheten. De fungerar ofta som servicepunkter och nav för lokalt näringsliv och annan grundläggande service. Därmed påverkar de även tillgänglighet, miljö, besöksnäring och beredskap.

Samtidigt behövs mer forskning om hur stödet påverkar företagets långsiktiga incitament, exempelvis vad gäller kostnadseffektivisering, affärsutveckling, lokal konkurrens samt incitament till nyetablering och investeringar. ■

Projektnamn: Ska hela Sverige leva? En utvärdering av det statliga driftstödet till livsmedelsbutiker i glesbygden

Projektledare: Oana Mihaescu

Övriga projektdeltagare: Anders Bornhäll, Olga Lark, Rebecka Thunman

Beviljat anslag: 1 941 654 kronor

Projekttid: januari 2024–december 2025

Handelsrådet | 103 29 Stockholm
Besöksadress: Regeringsgatan 60
Telefon växel 010-471 85 80
www.handelsradet.se